

POGAJAJ BÓH

ČAS OPIS EVANGELSKICH SERBOV

12. číslo

Budyšin, december 1974

Lětnik 24

Hrono na hodownik 1974

Kónc všeho swěta widzi zbožo našeho Boha (Jez. 52,10)

Podobne wuprajenja kaž w našim hronje na december 1974 čítamy tež we 98. psalmje a na druhich městnach w swjaty Pismje. Njemyslimy pak hnydom: Trjehi to woprawdže? Widzi zawěrnyje cyly swět zbožo našeho Boha?

Što to docyla je „zbožo našeho Boha“?

Na tuto prašenje chcemy spytać wotmolwu dostać.

Zbožo našeho Boha wobsteji w tym, štož je Bóh nam do dobrotow wopokazał. Tu by so wjele mjenować móhlo, přetož wšitke dobre dary džě mamy wot Boha, tež hdyž dže přez našeje ruce, je dar pak wot Boha, kaž w spěwarskich čítamy. Džensa pak chemy jenož na někotre wosebje wažne dary Boha za naše wěčne žiwjenje spominać.

Zbožo našeho Boha wobsteji w tym, zo je wón dobył nad hrěchom a nad mocu, wot kotrejež hrěch přińdže a kotruž zlu móc abo čerta mjenujemy. Z tym, zo je Bóh nad čertom dobył, je nas wumóhl wot tuteje mocy. Nětko smy wuswobodženi wot hrěcha a wot knjejstwa zleje mocy. My smy wuswobodženi, to rěka kaž znowa narodženi, kaž nowe stworjenje. Nětko so za nas nowe žiwjenje započina, přetož tež naš hrěch je nam wodaty. Přez Božu móc njejsmy jenož z mocy hrěchow wumóženi, ale smy tež wusprawneni, my smy prawi sčimjeni. Nětk w nowym žiwjenju mamy pokoj z Bohom, přetož hrěch njestej wjace mjez nami a Bohom. Bože kralestwo njeje nam wjace zamknjene. To je z b o ž o našeho Boha, zo nam wupomha z hrěcha a nam swoje kralestwo wotewri.

Widzi pak to woprawdže cyly swět?

Skoro chce so nam zdać, kaž njeby to nichtó stajny. A tola: přez Chrystusa je to widžomne za wšón swět. Runje w adwentskim času na to myslimy.

Jězus, kiž so w Betlehemje naro-

dži, je wjace hač jenož syn Marje. Wón je wot Boha přišol a je nam Boha pokazał, kajkiž je woprawdže. Jězus je nam zbožo našeho Boha připowědał a jo nam přińjesl přez swoje hórke čerpjenje a wumrěće. Jězus, to je Chrystus — Boží syn. Kaž wo džěsću prajimy: Cyle kaž nan. Tak wo Chrystusu plaći, zo w nim widžimy Boha. Tak widžimy w Jězusowej lubosći Božu lubosć k nam čłowjekam, w Jězusowych skutkach Bože skutki. Kónc všeho swěta widzi zbožo našeho Boha — w Chrystusu!

Tež džensa Chrystus k nam přińdže — nic po čěle kaž tehdom —, ale w připowědanju ewangeliya a w Božim wotkazanju. Bože slovo so po všem swěće připowěda. W Swětowej radže cyrkwjow je přez 260 cyrkwjow cyleho swěta zjednočene. Swj. Pismo je cyle abo w džělach do 1 500 rěčow přeložene.

Njedopokazuje to, zo móže „cyly swět zbožo našeho Boha“ widžeć? Haj, Knjez da swoje zbožo připowědać hač do džensnišeho, kaž 98. psalm praji.

Pada pak připowědanje Božeho slowa na plódnu rolu? Nochcemy na druhich skorzić, ale so sebje samych prašeć: Bjerjemy sebi w tutym adwentskim času chwile za Bože slowo? Abo smy tak zapřehnjeni do přihotowanjow na hody, zo Bože poselstwo njeslyšimy? Kónc všeho swěta widzi zbožo našeho Boha — hdyž pak woči začinimy, potom ničo njewidžimy. To móže so tež nam stać.

Naše hrono je ze Stareho Zakonja wzate. Tehdom bě to wěšćenje za přichod. W Jězusu Chrystusu je so tute wěšćenje dopjelnilo a tola nic doskónčnje. Hdyž prajimy: Boží syn je přišol — w Jězusu Chrystusu — a wón tež džensa hišće přichadza w připowědanju ewangeliya a w Božim wotkazanju, potom dyrbymy dodać: Wón přińdže na kóncu w swojej cylej krasnosći. Potom woprawdže cyly swět budže jeho widžeć a nichtón njebudže móc so před nim chować.

To pak njerěka, zo budžemy potom so hordžić móc: Widžiće, naposledk mamy my prawje. Runje na poslednich nježelach cyrkwinskeho lěta so nam prašeje: Chrystus přińdže k sudženju! Što nam praji, zo budžemy potom na jeho prawicu stajeny?

Nječ je Bóh nam smilny, zo nam naše hrěchi woda, tež hrěch našeje njewěry, zo bychmy z božo našeho Boha widželi.

Albert-Hrodžišćanski

Hodowne dary

„Ja mam hustodosć njedobre začuwanja při hodownych darach. Ja spominam, kak sym dyrbjala k wowce kóžde lěto z hodownym darom hić. Jejna stajna wotmolwa by byla: „Praj maćeri, to wšak njebě trjeba.“ Što to jenož tehdom z wowku bě?“

„Ty sy mjeztym wotrostla, maš sama muža a džěsći, tuž chcu ci po-

wědać, zo by z mojeho horja a zboža wuknyla.

Twojeho nanã hižom z džěcacych lět sem znajach.

Mój so woženichmoj — poprawom bjez wulkeje lubosće. Naš kwas bě bjez radosće. My pytachmy winu w surowej wójnje, kotraž hižom trěće lěto zachadžeše. Twój nan bě wězo wojak, a nad nami čěžeše bojosć, kajkeho kónca změje z nim a z nami

wšěmi. Při wšěm bě mjez našimaj swojebomaj njeprěkročomna hlubina. Mój nan — mać mjenje — bě přeswědčeny, zo bě wójna zlostniska a wot spočatka hižom zhubjena.

Staršej pak twojeho nana so horještaj za wotčinu a „führera“. Byrnjež běštaj z cyrkwyje wustupiloj (mój nan tež, ale z cyle hinašeho zmyslenja!), so jimaj husto wusuny: Božo, daj zo by wójna bórže dobyta byla.

Ja však wědzach, zo wina našeje njewjesolósće druhdže tči.

Ty so spodziwaš!?

Cěhodla smój so brałoj bjez lubosće?

Ja mējach jeho jara lubo a wědzach, zo budžemoj zbožownaj.

Twój nan bě najprjedy pola sanitetarjow. Na přémim dowolu po kwasu mi wón ze zymnym wobličom wozjewi, zo bě so k bombowym létarjam zamołwil.

Wón bu na to do Choćeбуza na dalje wuwučowanje přesadženy. Mi so poradži, hnydom so do Choćeбуza přesydlič.

Tam smój hromadže jedne krasne, zbožowne pollěta mětoj. Twój nan bu mjeztym na leutnanta powyšeny a smědžeše zwonka kaserny bydlič.

Kožda zchromadna minuta bě namaj drohotna.

Kajke bě to každy raz wjesole, zbožowne witanje. Stajnje měješe tež někajki „dar“ za mnje sobu. Pak kusk drjewa do kachlow abo samo někotre brikety abo něšto k jědži. Tehdom běchu chuduške časy!

Ja so džakowna wjeselach, a wón bě tak wutrobnje zbožowny. Połlěta — je to dołhi čas? Z bojósću a styskosću widžachmój naju zbožowny čas so njesmilnje minyć.

Na kóncu so mi wuzna, zo bě so do létarjow přizjewil z njespokojnosću sam ze sobu — a ze mnu. „A nětk smój tak zbožownaj. Hdy bych tola pola sanitetarjow wostał. Pola létarjow — to je wěsta smjerc.“

Što činić? „Hdyž přeni króc na London polecu, čisnu swoje bomby do morja a nad krajom wuskoču z mašiny — a wójna budže za mnje nimo!“

Z nowej nadžiju, haj z wjeselom wuradžowachmój plany. „Hdyž pak budže hinak, što potom? Hdyž so či tež to nje poradži, što potom?“ Stajnje wědžeše sej radu a běše poľny dowěry.

Skónčnje dyrbjachmój so rozžohnować. Swojeje nadžije běchmój sebi tak wěstaj, zo móžachmój so stroštnje džělič. „Doľho so njebudžemoj wi-džeć — snano cyle lěto nic abo hišće dlěje. Potom pak budžemoj zaso zbožownaj. Postrow naju džěčatko. Cyle wěšće budže to po naju přecu džowěčka.“

Po něšto njedželach dostach powěšć: Vom Feindflug nicht zurückgekehrt!

Bohu budž dzak, nětk je za njeho wójna nimo! Kak drje so jemu dže? Nadžijomnje je derje na zemju a bjez škody do zajeća přišoł.

Hody 1944 wzach počojcu wot kački, kotruž běštaj mi mojej staršej pošlałoj — to běše tehdom wulke bohatstwo — a džěch k jeho staršimaj. Zrudnaj tam sedžeštaj. „Naju jenički trošć je, zo je swoje mlode žiwjenje za swjatu wěc dał.“

Ja však wjace wědzach. Tuž spytach jeju troštować: „Snano je so wuchował. Ale to běch něšto prajila! Kak može wón hišće žiwy być? Hač mam ja snano jeju syna za přeradnika? Wobaj z cylej šiju na mnje wołaštaj. Ja dyrbjach swoju kačku zaso sobu wzac — a čeknyć.“

Při wšem běchu tele poslednje wójnske hody za mnje stroštnje — a skoro mohła rjec — zbožowne. Zbožowniše hač lěto pozdžišo.

Ty so bórže po hodžoch narodži.

Ja čakach na powěšć wot twojeho nana. Njesčerpliwje so nadžijach, zo budže wójna skoro nimo. W meji 1945 bě skónčnje, skónčnje tak daleko. Wšědnje hrabach z třepotacej ruku za póstom. „Njepřindže žaneje powěšće wot njeho?“

Přenje powójnske hody běchu najzrudniše mojego cyeho žiwjenja.

Cěhodla wón njeписа?

Njeje wjace žiwy?

Za mnje bě mortwy. Ja běch jeho mjeztym z bolosćemi sto króc pohrjebała, a přeco zaso wón zbožowny přede mnu steješe — kaž tehdom to pollěta.

K hodam so zaso na puć podach k jeho staršimaj z maľym darom, kusk chłěba a punt muki. Wjace však sama njemějach.

Džiwno! Wonaj tak zrudnaj wjace njeběštaj. „Derje, zo Siegfried tutón bludny čas nazhonić njetrjeba. Čas bjez česće, bjez kožeje hordosće. Mój smój hordaj na swogoho syna Wón je jako rjek swoje žiwjenje za wótčinu woprował.“

Ja běch poprawom chcyła jimaj swoje potajnstwo přeradzić, ale mój jazyk bě kaž zlemjeny. Plakajo džěch domoj a plakała sym nimale cyle hody. Boža nóc w cyrkwi je mojej zrudobje wo něšto wočichnyć dała. Mój běchmój sej z twójim nanom předewzałoj, zo chcemoj po wójnje zaso swěru kemši chodžić. Snano je wjele jich takle w času nuzy slubiło. Ja chcu tutón swój slub džěžeć.

Kožde lěto sčelech přichodnymaj staršimaj hodowny pakčik. Džakowaloj staj so mi lědom. Hdyž možeše ty běhać, sy tam ty potom chodžila.“

„Ale kak so sta přeměnenje? Ty sy tola na kóncu dobre dorozumjenje z wowku měła.“

„Ty wěš, zo bě ty po džědowej smjercí raznje wotpokazała k wowce chodžić, dokelž so jeje boješe. Tuž sym tam sama šla.“

Z bojósću a horkosću so na wopyt přihotować. Ja tola na njezbožu wina njeběch.

Wša spodziwana a zwjeselena, kaž so mi zdaše, wuhlada wowka mje w durjach stejo. Ludžo chodžachu „jědojtej starej žonje“ z puća. Tuž bě jej drje lubo, zo běch ja přišla. Doľho hromadže powědachmój. Pře-

co zaso chcyše slyšeć wo naju zbožu tamne pollěta.

Nětko tež wote mnje zhoni naju tajny plan, kaž běchmój jón z twójim nanom w počnej nadžiji sej wumysliłoj a kiž so njeje dopjelnił.

Wowka z njesměrnej zrudobu a kaž bjez rady na mnje hladaše: „Sym da ja sama wina na smjercí Siegfrieda? Něšto dnjow prjedy hač dyrbješe twój nan přeni raz na London lečeć, bě wona w swogej styskosći k swogemu synej dojeła a tam tež ke komandantej doňdže. Mjez druhim rjekny jemu: „Mój syn a tež moja přichodna džowka so ani kuska njebojitaj. Skoro so zda, kaž byštaj wosebite zbožo wot toho wočakowaloj.“

Komandant doľho mjelčeše a skónčnje praješe: „Ja chcu wašemu synej bordfunkera dać, kiž je „führer“ hač do smjercě swěry.“

Hač je wowka twójemu naney zawěrnje zeškodžila, što je so z nim stało — ničtót to njewě.

Ze swogej přichodnej mačerju sym poslednje lěta jejneho žiwjenja dobre styki měła. Wobsah naju řečow bě stajnje samsny — twój nan. Moje hodowne dary njeběchu wjace jeničke kontakty mjez namaj. Kak wažne běchu byle za čas našeho wocuzbnjenja, nětko wědzachmój.

Ja móžach wowku woprawdže lubo měć. Wona běše mać mojego tak horco lubowaneho muža a možeše mi wjele rjaneho z jeho mlodosće powědać. A wowka je so přecowala lubosć dwójce narunać, kotruž bě mi prjedy zapowědžila.“

„Sy sebi tak wěsta, zo twój muž snano tola hišće žiwy njeje?“

„Dopokazy za to nimam, ale ja sym sebi toho cyle wěsta.“

Mać a džowka doľho mjelčeštej, doniž mać njepraješe:

„Škoda, zo sy so takle prašala.“

Tři króc Holešov

W tutym čisle čitamy postrow Synody Bratskeje Jednoty, kotraž bě so w Holešowje schadžowala. Holešov (česke w je serbske w) je małe město na 60 km k ranju wot Brna. Tam je za fararja naš luby přecel Jan Niebauer, z kotrehož pjera smy hižom wjele nastawkow w „Pomhaj Bóh“ čitali.

Pólski Holešov rěka Golešov, přetož serbske h je pólske g, na příklad hora — góra, hłodny — głodny, hłos — głos. W Golešowje je za fararja Tadejus Terlik. Tež jeho směmy swogoho přecela mjenować. Loni smy wo tym pisali, kak su serbscy fararjo w jeho domje krasnu hosćinu nazhonili.

Serbski Holešov pola Njeswaćidla je mjez wšitkimi Holešowami drje tón najmjeňši. Cyle wěšće budže w słowjanskich krajach hišće wjele wjace wsow abo městow z tutym mjenom. Každý króc, hdyž přez Holešov dom jědu, sym wšón hordy na njón, přetož ma wulkeju bratrow w Čechach a w Pólskej. Při tym spominam na swojeju lubeju zastojnskeju bratrow Terlika a Niebauera. Nječ staj z tutými ryčnkami lubje strowjenaj. Bóh Knjez budž z nimaj, jeju swójbomaj a jeju wosadomaj tež w nowym léce 1975!

Wirth, Serbski superintendent, wosadny farar za serbski Holešov

Postrow Bratskeje Jednoty

w Holešovje, 19. oktobra 1974

Wutrobnje Was strowimy ze synody našeje cyrkwy, kotraž so schadzo-
waše wot 17. do 20. oktobra 1974 w Holešovje.

Z džakownosću smy spominali na přecelstwo, kotrež je Lužica a jeje słowjanske wobydlerstwo poskićilo čěskim a morawskim eksulantam po Bělej Horje (1620 za ewangelsku stronu zhubjena bitwa na Bělej Horje pola Prahi. Přisp. redakcije). Eksulantam, kotřiž běchu w swěrnosći k swojemu pobožnemu přeswědčenju swoju domiznu wopuščili. Tež pozdžišo bu Lužica mnohim synam našeje wótčiny domizna, kotřiž běchu we 18. a w 19. lětstotku šli po stopach mištra Jana Husa a Jana Amosa Komenskeho.

My njezabudźemy, zo bě cyły rjad bratskich misionarow serbskeho pochada, njech su tež druzy na nich zabyli. Woni běchu pućrubarjo ekumenizma a wukonjachu džělo, kotrež so džensa hišće w dalokich krajach džakownje připóznawa, hdžež bě so džělo čěskich a morawskich bratrow zakorenjeno.

My so wjeselimy, zo móža so zastupjerjo našeje cyrkwy porjadnje wobdžělic na Serbskich cyrkwinskih dnjach, a so nadźijamy, zo so tute počahy w přichodze hišće pohlubša.

Z přecóm Božeho žohnowanja
za Synodu Jednoty Bratskeje w Holešovje

podp. Rudolf Borski
předsyda synody

podp. Adolf Ulrich
biskop

L. L. Laestadius,
ewangelista mjez Lapami

Syn rubježnikow

Ze zapiskow indiskeho křescana Samathanariva

Na dnju svojich dwanatych narodnin wječor džěch wróco do našeje wsy. Popoldnju běch při wulkim haće přebywał, zo bych ryby lójił. Hat słušeše do druheje wsy. Dyrbju tež hišće rjec, zo sym tak mjenowany „kaller“. To woznamjenja w europskich rěčach, kotrež wšak zmysł našich indiskich słowow jenož jara hubjenje trjehja, „paduch, rubježnik“. Za nas ma słowo „kaller“ druhi wuznam, na příklad „rjek, kotryž wě wušiknje a mužnje a mjelčo za něčim hrabać“; a so z tajkim rjekom stać, kaž běchu to moji wótojo wot generacije do generacije byli, bě tež zaměr mojeho žiwjenja. Jako so tamny wječor domoj nawrócił, běchmy wšitcy na wulke rubjenstwo přihotowali. Měješe so w nocy stać. Wězo dyrbjach tež ja pódla być! To budžeja krasne narodniny za mnje! Ruče běch so wuhotował. Potom chwatach do wsy. Zetkachmy so tam, hdžež so wjes započina. Cyła wjes běše wobdata wot wulkich černjow. To běše naš škit. Na zetkanišću bě so hižom wjele pacholow a mužow zhromadziło. Wjesny měšnik woprowaše runje pod swjatym štomom kaponu bohu Rama. A my so wšitcy modlachmy k bohu Rama, zo by so naše nócne rubježnistwo derje radziło. Jedyn z nas zaspěwa chwalbny kěrluš na bójskeho rjeka, wuspěšneho padustwa. Rama běše tehdom tež moje mjeno. A ja běch hordy na tute mjeno. Wjele hodzin smy běželi pod hwězdojtm njebjom, doniž njedocpěchmy swój cil: wulka wjes, w kotrejž njeběchmy dotal pobyli. Jako so mjelčo a kedžbliwje wsy bližachmy — tak běše to wašnje kallerow —, rjekny mi mój nan, zo w tutej wsy nimale jenož křescenjo bydla a zo rěka tuta wjes „Visuvasapuram“, štož rěka „wěrjace město“.

„Čehodla džemy runje do tuteje wsy?“ prašach so nana.

„Je derje za kallera, hdyž wjele wě a tež hdyž wšelake nabožiny w našim kraju zeznaje. Přetož hlej, za křescanow, kotřiž w tutej wsy bydla, je to swjata nóc, tak kaž za nas narodniny boha Krishna. Widziš tam wobswětleny dom? To je jich swjatnica, tam su so woni wšitcy zhromadziłi, a jich domy su nětko prózdne. Tohodla je tuta nóc za nas wulkotna příležnosć. Chcemy tola raz widzeć, komu tuta nóc słuša: křescanskemu bohu abo našemu bohu Rama a jeho kalleram.“

„A kak křescenjo tutu nóc swjeća?“ so dale prašach.

„Mojedla“, rjekny mi nan. „Mamy hišće něšto chwile.“

Tuž lězechmoj mjelčo hać k cyrkwi — druzy nas scěhowachu — a čakachmy pod wobswětlenymi woknami. Cyrkej běše jednora hlinjana čehža, jenož trochu dlěša a šersša hać druge čehže we wsy. Wšědny dzeń chodžachu džěci do cyrkwy do šule. Ale džens wječor njeběchu tu jenož džěci, ale tež dorosćeni, tež stari, haj, wšitcy, kotřiž běchu hišće na nohomaj, přetož — to pak tehdom hišće njewědzach — w Božej nocy chce kóždy

indiski křescan ze swojej wosadu swječić. A prjedy hać křescenjo kemši du, wobradža nan swojej swójbje: wšitcy dostanu nowu drastu, muscy dolhi, běly dhoti, a žónske hišće dlěši pisany sari.

Jako z našeho schowa do cyrkwy kukachmy, widzachmy jich na zemi sedžo, na lěwym boku žony a na prawym mužow. A mjez nimi hrakachu sej džěci.

Tónle pisany wobraz pak bu hišće pisaniši přez papjerjane girlandy, kotrež přez cyłu cyrkej wisachu.

Předku pak pod petrolejowej lampu steješe muž a čitaše z wulkeje knihi:

„Lud, kiž počmě chodži, widzi wulke swětlo; a na tych, kiž bydla w čěmnyj kraju, swěci so jasne. Ty činiš pohanow wjele, z tym činiš wjesela mjenje. Před tobu pak budžeja so wjeselić, jako so wjesela wo žně; jako so zraduja, hdyž so dobyće wudžěli.“

My kallerjo wonka hladachmy na so; to wědzachmy, kak so radowachmy, hdyž mjez sobu swoje dobytki wudžělachmy. „Přetož wšitka wójna ze wšej haru a w kreji walana drasta budže spalena a z wohenjom zežrana.“

To pak dziwnje klinči. Hać tam wo nas powědaju?

„Přetož nam je so džěco narodziło, Syn je nam daty, kotrehož knjejstwo je na jeho ramjenju. A jemu rěkaju dziwny, radzićel, Bóh mócný, wěčný Wótčec, měrny wjerch, zo by so jeho knjejstwo přisporjało a měra nihdy kónce njebyło.“

„Měrny wjerch“, „měra nihdy kónce njebyło“!

Wo kim tu rěčachu? A nětko počachu křescenjo spěwac; mužojo a žónske a samo jich džěci. Melodiju znajach. Njebě to jedyn z našich spěwow na česć boha Rama? Ale słowa běchu hinaše. Kemšerjo njespěwachu wo rjeku, wo lestnym a surowym, spěwachu wo měrnym wjerchu, kotryž bě z lubosće ze swěta měra do swěta zdwydy přišo, zo by knjejstwo měra založil. To wšak dziwnje w našich wušach klinčeše.

„W poslednim času budže hora, na kotrejž je Knjezowy dom, wobtwjeržena, budže powyšena wyše wšitkich horow a wyše wšitkich hórkow pozběhnjena; a wšitcy pohanjo k njej poběhnu. A wjele ludži budže přisedši prajić: Pójće, chcemy na Knjezowu horu hić, k domej Boha Jakuba, zo by nas wučil swoje puće a my chódžili po jeho šćežkach... A wón budže sudzić mjez pohanami a chłostać wjele ludow. Tehdy budžeja woni swoje mječe k radlicam a swoje hlebije k serpam scinić. Přetož žadyn lud njebudže přećiwu druhemu mječ pozběhać a njebudže dale wjace wuknyć wjowoać.“

Při poslednich słowach „a njebudže dale wjace wuknyć wjowoać“ zaškřěča papagaj. Někotři kemšerjo pozběhnychu hłowu. My kallerjo pak znajachmy tute známjo našeho wjednika a so wot cyrkwy wotsalichmy. Rady bych hišće dlěje stejowostal. Podach pak so po-

slušnje za tamnymi na kónc wsy. Čakach na to, zo ruče z „džětom“ započinamy. Naše položenje běše přewšo dobre: wšitke chěže bjez ludźi! Wězo běch tež wuknyl, so skradzjo do domow zadobyć, hdžež ludžo runje spachu. Běch tak dokładnje wuwučeny, zo móžach počmě mjez spancami wokoło lézć a nikoho so njedótknyć. W Indiskej wšak ludžo zwjětša wšitcy w jednej rumnosći na špundowanju leža. Někotryžkuli dobry kusk běch sej tak zsrjedz spjacych dobyl. Tola džensa mi njebudže možno, so jako prawy kaller wopokazać. Naši mužojo počachu so nawróciwši wot Božeho domu wadzić. Po wšem zdacu běštej dwě stronje nastaloj: će jedni chcychu naš plan wuwjesć. Tym tamnym pak so džěše kaž mi: Boža služba běše na nich wěsty začić činiła. Dyrbju přiznać, zo bě mi zašlo, tamnych křesćanow wurubić, hdyž runje we swojej swjatnicy sydaja a swojego Boha chwala. Nětko běše to w našim kmjenje stare wašnje: jelizo sej njeje cyły kmjeň přezjedny, tak so tež njehodži wuwjesć, štož sej běchu předewzali. Tak so tež na tutej Božej nocy sta. Podachmy so zaso bjez wuspěcha domoj.

Mjeztym bě lěto zašlo.

Zaso su hody. W lěsu steja kazuariny (štomy), jedyn při druhim. Čicho tu je. Džěci su słyšeć. Šulerjam Visuwasapurama bu džensa dowoleno, sej jednu kazuarinu jako hodowny štom wupytać. Mjez šulerjami běch tež ja. kaller Rama. Někotre měsacy do toho bě mi moja swójba dowoliła, do šule chodźić. Wězo běchu wšelacy z našeje swójby přećiwo tomu. Za praweho kallera wšak poprawom dosahaše, hdyž do „kallerskeje šule“ chodžeše, hdžež na praktiske wašnje swoje rjemjesło wuknješe. Wšo druge bě za kallera njetrjebawše a škódně. A zo bě to „wšo druge“ za mnje woprawdže škódně, znajmjeńša ze stejíšća kallera, to so bórže wopokaza.

Knježerstwo bě započalo, w kallerskim kraju šule založować. Přeni wučerjo běchu ewangelscy misionarajo. Tak zastupich do misionskeje šule w nam najblišej wsy: Visuwasapuram. Dokelž pak bě šulski puć předaloki, bydlach tam w domje za šulerjow.

Běchmy štom z wulkim wjeselom z lěsa do wsy donjesli. Potom bu štom wupyšeny a swěčki na nim zswěćene. My džěci, křesćanske a nje-křesćanske, sedzachmy po indiskim wašnju wokoło štoma. Za nas nje-křesćanske džěci běše wosebite dožiwjenje, směć křesćanske hody přeni raz sobu swječić. Křesćanske džěci běchu so swoje nowe šaty wobkleli. Ja pak žadyn nowy nje-

mějach. Hindu dóstanje swój nowy šat hakle na pongelu, to je swjedžen w januaru. Tak tam zrudny we swojej starej drascě sedzach. Bórže pak swoju zrudobu zabych: křesćanske džěci přewšo krasnje spěwachu swoje hodowne kěrlušy.

Po swjećenju wołaše mje misionar hišće raz k sebi a džěše: „Rama, ty sy přjedy tak chutnje a zrudnje hladal. Bě to, dokelž nimaš nowy šat?“ Ja chcych runje „ně“ rjeć, a hižom stłóci mi misionar nowy běly dhoti do ruki. Ach, kak běch zbožowny!

W lětnich prózdninach, hdyž je w Indiskej jara horco a nihtó tohodla njezděta, podach so zaso domoj do našeje wsy. Běch jara wjesoly, zo smědzach zaso doma być. Ale to njeběše wjace tak kaž něhdy. Njewědzach prawje, komu moja wutroba słuša. Před staršimaj chcych wšitko zamjelćeć. Moja mać pak to pytny a so mje wušiknje wuwoprašowaše. Powědach jej wo žiwjenju na šuli, wo Božich službach a předewšěm wo hodowničce, wo kazuarinje ze swěčkami a wo wjesolych hodownych kěrlušach.

Mać na wšitko sluchaše. Potom pak mi rjekny: „Ty sy při wšem nowym tam zabył, kak rjenje je pola nas ... Štož mi powědaš, to maš tola tež pola nas, a hišće wjele rjenje ... My tola tež radostnje spěwamy, hdyž swoje rubjenstwo wudžělamy ... A što ty mi powědaš wo Božej nocy křesćanow! Njeje pola nas wjele krasnišo, hdyž swjatu noc boha Krishna swjećimy?“

Bórže swjećachmy Krishnowe narodniny. To běše mój posledni pohanski swjedžen w staršiskim domje. Tohodla sym sej tež wšitko tak dokładnje spomjatkowal.

Jako ranje switaše, buch přez wulke harowanje wubudženy. Mać a moje sotry nošachu wodu we wulkich kopowych sudobjach. Před domjacym wołtarjom zhromadži so swójba, a nan pokrjepi swjatočnje wšitkich zhromadženych ze swjećenej wodu. Potom so wobroći k małej, módrej postawje boha Krishna na wołtarju a přednjese w mjenje swójby slubjenje, zo chcedža so wšitcy hać do wječora posćić. Potom čehnješe cyła swójba k wjesnemu hatej, hdžež so tež druzy wjesnenjo zhromadžichu. Holcy podawachu sudobja ze sezamowym wolijom, a kóždy sej žalbowaše hłowu, ruce a hornje čelo, zo by so potom při schadzacym slóńčku trójce w haće podnurił. Hłowna swjatočnosť wotmě so potom na dworje. Z bětej barbu namolowa mać wulki kruh na zemi. Nan a my bratřa dyrichmy štyri stolpy do zemje a natwarichmy třechu z palmowych hałuzow. Holcy nastawcu hětu z pisanymi rubami zawěšachu. Hěta, kotruž mjenowachmy swjatu hródz, bu z małkimi wolijowymi lampkami, kwětkami a pisanymi wobrazami ze žiwjenja boha Krishna wupyšena. Potom krjepjachu holcy wonjaty žandawowy (sandelowy) wolij do wšěch stron. Jako bě swjate městno na tajke wašnje přihotowane, podachmy so my mužojo na Krishnowy hermanek. Před wjesnej swjatnicy běchu chěžki nastajene, hdžež bu wšitko posćicene, štož za Krishnowe narodniny trjebaš: lampki, rubiška, wšelaki wolij atd. Najwjace ludźi pak woblēhowaše chěžku z wulkimi a małymi hlinjanymi figurami w swěćacych barbach. Najhusćišo bě widzeć Bala Krishna, čěšenk Krishna z njebjomódrým brjuškom a pastyr Krishna na pišalce piskajo. Wottud njesechu nan a mój bratřa wulku čezu hlinjaných figurow we swjatočnym procesionje domoj. Tež mi bě nan figuru do ruki stłóčil; dokelž pak trochu rozpjeršeny na wukładžene wěcy wudžěrach, pušćich postawu. Wona padny na zemju a rozleća do kruchow. Wšitcy hladachu wustróžani na mnje: to běše zle znamjo za mnje. Nan na mnje z čmowymaj woćomaj hladaše. Tak dyrbjach prózdnj domoj hić.

We swjatej hródzi na dworje započina so nětko najwazniši džěl swjatočnosť. Wosrjedz rumnosće přihotujemy z rjanych plećených stomjakow něžne ložo. Na nje položichmy postawu bohowki Devaki. Wona so blyšeće kaž rzyz złoto a čěšeše runje narodženeho Krishnu. Podla stejí nan Vasudeva z mječom a tarčom. Pastyrjo a pastyrki z kruwami leža a kleča so modlo w kole. Prědku su widzeć wobronjeni služownicy atd. Skónčnje, hdyž bě tole wšitko zřjadowane, staji mać hišće karan ze swjećenej wodu do hěty.

To traje cyły dzeń. Potom buchmy znowa ze swjećenej wodu pokrjepjeni a stejachmy před hětu a hladachmy do schadzaceho měsaca, kotremuž so modlimy. W hěće so znowa modlimy a wulki mosazowy taler z kokosowymi worječemi, citronami a druhimi plodami woprujemy bohowce Devaki. Wšitcy mjelča. Skónčnje nan, měšnik cyłje swójby, woła: Pój Devaki, pój Vasudeva,

pěj Bala Krishna, budź z nami! My wołamy „Sława bohowce, sława maćeri božej, sława lubostnej Devika!“ Mjeztym je jedna holca sudobje z mlokom přinjesla. W nim wšitke swjate postawy kupamy a ze žandawowym wolijom žalbujemy.

Tak so minje hodžina wo hodžinu z chwalospěwanjom, modlenjom a meditaciju hač dosrjedź w nocy — a to je potom wjeršk swjedženja. Přetož to je swjata hodžina naroda. Zadželamy woheň; w sudobju rozežkrějemy butru z cokorom. Wšitko so potom do wohenja wukidnje, tak zo škrě lětaja. Holcy a hólcy so potom mjez sobu pokrjepja z mlokom. Z wulkeho karana dōstanje kōždy nopačk bananoweje brěčki. A nětko počinamy harować, jedyn pře druheho. Přetož to je hodžina, w kotrejž zle duchy wokoło domu ľakaja. Jich dyrbymy z wulkim harowanjom a woľanjom zahnać.

W nocy w přenjej hodžinjce kradnych so njewidžany z domu a dwora. Nětko bě mi cyle jasno: tu njeje twoja duša wjace doma. Njesejm drje žane žadławosće dožiwił, kaž je wot druhich podobnych swjedženjow znajach, a tola: wot tutoho swěta běch dźeleny. Tu njeběch wjace doma.

Přichodne hody běše cyrkwička we Visuvasapuram wosebje rjenje wupyšena. Dolhe girlandy z bělych chryzantemow, rōžojte rōže na woľtarnišću a haľužki z myrtow wokoło Božej martry. Najrjeńša pycha Božeho domu pak su ludžo, bruni ludžo we swjedženskich šatach. Před wosadu kleča šesćo młodži ludžo w doľhej bělej drasće, jedyn z nich běch ja, kaller Rama. Misionar nam předuje, a potom klečimy před dupu. „Ja će křćiju, Samathanariva, rjek měra, w mjenje Boha Wótca a Syna a swjateho Ducha. Kak krasne su nohi tych, kotřiž měř připowědaju, kotřiž dobre wěcy předuja, zbožo připowědaju.“

Někotre lěta pozdžišo připowěduje Samathanariva sam Bože slowo — swojemu ludu, tež swojim při wuznym a předewšem swojimaj staršimaj: z rubježnikow buchu měrni a pilni burja. Zeserbšćit: hš.

Krasne barokowe pišćele w Cieplicach

Pobychmy w susodnej Pólskej

Klukšanska wosada so 7. oktobra na nazymsku wosadnu jězbu do bliškeje Pólskeje poda. Zajim mjez wosadu bě wulki. Za tři dny běchu wšitke 45 městnow busa wupředate. Knjezej Wuitzej džak, kiž je so swěru wo to starał, zo dōstachmy bus. Bohu Knjezej džak, zo bě to tak krasny džen. Stōnčko swěćeše, a wutroba so weseleše. Krajina nas wobkuzla, a přeco nowe aspekty wobohaćichu kōždy wokomik.

Ale tež wjele druhého nas wobja. Na hranicy započese so pólski džělawy džen. Hladachmy přeni raz za čas našich zhrmadnych jězbow wosady druhemu ludje do rukow. Nas to zajimowaše. Tam zběrachu běrny z ruku. Tu jědžeše gumijowy wozyk z konikomaj do bliskeho města a na nim sedžeše bur, a husy tykachu swoje hłowy přes taty. Wonješe za spaleny zelom běrnou. Len so wozyšje do fabriki. Twarjachu nowe drōhi a domy. Molowachu fasady a plějachu rabaty. Džěci džěchu a přindžechu ze šule, a lud so toľkaše přes město. Při wšem džěle wšedneho dnja mějachmy začuce, zo je pola susodow wjace měra — mjenje hektiki!

Možno, zo chceš tež raz po tutym puću jěć! Tu su mjena wjeskow a městow. Wot Zgorzeleca jědžechmy na Lubaň a wottam do juha. Bōrze běchmy w Lesnje (Marklissa). Krasny napohlad mějachmy tam a sem na rěčnu zawěru. Gryfow (Greiffenberg) ležeše před nami. Puć nas wjedže dale do Mirska (Friedeberg) a do Krobicy (Krobsdorf). Před sobu

mějachmy hač dotal hory Izerske, Smrk (Tafelfichte) 1124 m a Izerski Stóg (Grüne Koppe) 1107 m. Nětkole pak podachmy so na wuchodny směr — do Gierczyna (Giehren) a dale do Stareje Kamienicy (Kemnitz). Drōha leži na boku hōrskeho kotoła, a tak mějachmy přeco wuhlad hač do Gryfowa a na Gryfowsku horu (Greiffenberg). Bōrze pokazachu so Krkonoše (Riesengebirge). W dale leži Sobieszow (Hermsdorf) a Cieplice (Bad Warmbrunn). W Cieplicach wostachmy někotre hodžinki. Bratr farar Alfred Neumann wjedžeše nas do krasneje pozdnjobarokoweje ewangelskeje cyrkwe a nam nutrnosć dzeržeše. My pak zaspěwachmy džěla po pólsku, džěla po němsku někotre kěrľuše, kiž so w melodiži runaju. Na koncertowych pišćelach přewodžeše nas naš kantor, knjez Beier. Škoda, zo njejsmy na Božej službje być mōhli. Mala swěrna wosada (93 dušow) so rozčahuje hač do Zgorzeleca. Nimo slawneho hrodu džěchmy do parka, hdžež běchmy sej wobjed skazali. W pawilonu kawarnie (kofejownje) so nam njemalo lubješe. Wšo bě nanajwosobnišo pripravowane. Wobjed nam zesłodža.

Po wobjedze džěchmy kōněk přes park. Pozastachmy při pomniku, kiž pochadza z rēzbarskeje šule Cieplice. Dwoje křiže dopominaju na boje a martrarstwo pólskeho ludu na puću k nacionalnej swobodze. Mjena městow a dobyća a martrarskich městnow su přes pismiki horizontalnje

a wvertikalnje zwjazane. Dobyća a hľuboka zadwělowanosć so dale w maľych poreľiefowych figurkach pokazala.

Na druhim boku drōhi steji duch Krkonošow (Rübezahl). Wokoło njeho wjele kwětkow. Što sej lud na tutej a drugej stronje Krkonošow njepowěda wšo wo nim?

Hory so čmowe před nami zběhachu Szrenica (Reifträger), bawda při sněhowych kotoľach, Wysoke koľo (Sturmhaube), Sněžka (Schneekoppe).

Wot wulkeje drōhi E 14 cytu panoramu wobdžiwachmy, tola před tym pobychmy w rjanej katolskeje cyrkwi a woptachmy 4 žōrľa, kiž dachu městačku mjeno a slawu.

Před nami ležeše hižo Jelenia Gōrra (Hirschberg). Napohlad města před horami nas hnuješe, pomatu jěć. Wosrjedź města parkowachmy na hodžinku. Hladachmy na wulkotnje ponowjenu radnicu a na torhošćo. Někotři sej něšto nakupichu, a družu džěchu sobu do gotiskeje katolskeje měšćanskeje cyrkwe. Mala horstka so předoby přes syľy luda hač k Hnadownej cyrkwi, kiž bě raz ewangelska (Gnadenkirche). Tu w Jelenjej Gōrje so rozžōhnwachmy wot přecela bratra A. Neumanna. My chcychmy něko do horow. Krkonoše nas wabjachu. Puć do Karpacza (Krummhübel) njeje daloki. Luda tam přeco nadosć je — w ľecu kaž w zymje. My hagle w Bierutowicach (Brückenberg) při cyrkwičce Wang zastachmy. Nas tu lubje přijachu. Dōnt tuteje

cyrkwički nas zaběraše. Po jara džiwnych pučach je tuta cyrkwička ze Skandinawiskeje do nětkole katolskeho pólskeho kraja přišla — a sluša Ewangelsko-Augsburgskej cyrkwi.

Naš šofer knjez Salowski měješe cyły džen čezko džělać, wosebje pak nětko, hđež z horow jědžechmy. We wjesce Sosnowka (Seidorf) přińdžechmy na znatu a krasnu dróhu, kiž dale přez Sobieszow (Hermsdorf), Piechowice (Petersdorf), Szklarsku Porębu (Schreiberhau) do Swieradów Zdroja (Bad Flinzberg) wjedže. Bohužel so hižo čmičkaše. Dny su překrótke, hdyž su rjane! W restauraciji STORCZYK mějachmy wječer skazanu. Elegantna atmosfera, čistosc a zdwołřiwosc nas powita. Někotři bychu najskerje rady hišće trochu se-džo wostali a rejam přihladowali abo sami rejowali, dyrbjachmy pak so zaso na dompuć podać.

W busu rjenje wotpočujo spominachmy džakowni na wšě rjanoscě minjeneho dnja.

Hospoda

Ja chcu spytać, hač móžu so hišće dopomnić. Wšitkich hosći wšak sej njemóžeš zawěsće spomjatkować. A to hišće na tych dnjach, jako běše telko hořka a toľka.

Moja hospoda steješe pod wrotami Betlehema, při dróze, kotraž wjedže wot Nacareta.

Móžu bjez přehnawanja rjec, zo bě moja hospoda přěnja mjez wšitkim hospodami našeho města.

Wona běše kaž wulki kwadratiski dwór, wobdata wot chódbow, kotrež buchu wot stolpow dźeržane.

Pučowacy zastupichu do tutoho dwora a pytachu sej swoje městno pod chódbu. Swojeho konja abo wosoľa přiwjazachu za železnu rýnku.

Ja zawołach wotročkow, a ći přinjesechu wulke lóncu wonjateho syna za zwěrjata a walčk sucheje slomy za ludźi. Wuběrnu, na zloto žołtu slomu, na kotrež njebě hišće nichto seďzał abo lezał!

Wosrjedź dwora steješe čehnita studžeń.

Služownicy z njeje wodu čěrachu, zo bychu sej pućowacy nohi wumyć móhli.

W nocy, wosebje w zymje, njepobrachowaše na dworje nihdy woheń. Hdže běše za pućowaceho kmańšeho městna hač pola mnje.

Jedyn džěl chódby běše přez scěny a záwěški džěleny. To běchu jednotliwe komorki. Wězo jenož za wosebitych hosći!

Hdyž běše čas k jědźi, jědžachu pućowacy to, štož běchu sej sobu přinjesli. Při tym seďzachu na chódbje na slomje do koľa wokoło.

Ja jim poskićach dobre wino a wuběrny chłěb. Betlehem bu džěn „dom chłěba“ mjenowany. Do koľa wokoło města wupřestrěwachu so jěmjenišća tak daloko, kaž sy móhli hladać. A w mojej pjecy buchu wuběrne chłěbuški pječene, jěcny chłěb najlěpšeje kajkosće!

Haj, nětko so dopomnju. Ale kaž sym hižom prajił: to wšak njeje lochko, sej wšitkich hosći spomjatkować. A nimo toho hosći tamnišich dnjow!

Tónle njeměr! Hořka a toľk! Augustus, wulki romski kejžor, běše zakon na ličenje luda wudał. Chcyše wědзец, kelko wobydlerjow ma we swoim hoberskim mócnarstwje. Tež Palestina steješe pod jeho knjejsstwom.

My Židojo mějachmy swojeho krala, to wšak trjehći. Rékaše Herodes a měješe w Jerusalemjě, w stolicy mócnarstwa, swój dwór. Tola nad nim běše romski kejžor, tón měješe wjace prajić. Kóždy druhi dyrbješe na njeho sluchać. Tohodla wróćachu so wšitcy do swojich ródnych městow, zo bychu so do lisćiny swojeho mjena zapisać dali.

Kaž běch hižom rjekł, to běchu dny, kotrež nam přinjesechu wjele ludźi, wjele džěta, a wězo tež — to chcu rady přiznać — wjele dobytku. Dwór běše poľny zwěrjatow a ćłowjekow. Wotročkojo njemóžachu nimale wšitko doćinić. Hižom běchmy poslednje lóncu syna wudali, a štož nastupa slomu, tak dyrbjju wohańbjeny přiznać, zo

Zrudny kónc Michała Wernera z Komorowa pola Rakec

Prispomnjenja redaktora. Lěto 1974 bě za nas ewangelskich Serbow „Rakečanske lěto“, dokoľz smy tam směli swój Serbski cyrkwinski džen swjećić. Što z nas njeby rady na njón spominał?

Tam dóstach zežołćene stare łopjeno. Jo přečitał, zo dopomnich, kak bě so čas mojich mlodych lět wo tym w Stróži pola Rakec hđys a hđys rěćalo. Mój džěd snano, cyle wěsće pak džěd mojeho nana je swědk tutoho wotprawjenja byl. Tuž potajkim wěć hišće tak pře měru stara njeje.

Z tutoho němskeho pisma chcu wam něšto tu podać.

Aktowe noticy wo złótniku Michale Wernera z Komorowa, kotryž bu dla zamordowanja kublerja Michałka z Komorowa wot patrimonialneho sudnistwa k smjerći přez mjěć zasudženy. Wotprawjenje ma so stać 28. januara 1836 w bliskosci Komorowa.

Dnja 28. januara 1835 namakachu w 9. hodzinje wječor ćělo kublerja Jurija Michałka z Komorowa we luži ležo.

Dokoľz rany na hłowje zemrěteho pokazowachu na zamordowanje, tukachu hnydom na wudowu njeboćičkeho a na pohońca Wernera. Přepytowanje to tež dopokaza.

Zamordowany Michał bě so w lěće 1830 z Hanu Domaškec, tehdom 17-lětnej džowku (wjesneho) sudnika Rychtarja z Komorowa woženil.

Mandželstwo njebě zbožowne. Dokoľz wjacore skoržby na džělenje mandželstwa žanoho wuspěcha nje-mějachu, wróci so Michałkowa nazymu 1831 zaso k swojimaj staršimaj.

Złótnik Werner, z Komorowa ródženy, tehdom w 32. lěće swojeho žiwjenja, přistaji so w januara 1832 jako pohońć pola Domaškec a so tak bliže zezna z Michałkowej, kotraž džěn bě so do staršiskeho domu wróćila. Jako Komorowčan bě ju wězo hižom dawno znał.

smy nućeni byli, trjebanu slomu poskićec. To wšak so njesłuša, ale što ha móhł hewak ćinić?

Jónu wječor běše, nóc so hižom bližeše. Wotročkojo mi prajichu, zo před durjemi nowaj hosćej stejitaj. Pohladnych won. Pod třěchu na chódbje teptachu sej ludžo hižom jedyn druhemu na nohi. Woprašach so wotročkow: „Što staj to do ćłowjekow? Wosobnaj?“ Wotročkojo zawijachu z hłowu: „Chudaj“, wotmoľwichu mi, „jedyn džělaćer a žónska na wosole!“

„Jelzo so chcetaj něhđže do kuta podać“, rjeknych a pokazach na chódbu, hđež so z ludźimi mjerwješe.

„Ně, chcetaj komorku za sebje měć“, dóstach za wotmoľwu.

„Tuž posćelće jeju w Božim mjenje dale. Što sej taj mysłitaj: komorku za sebje w našich časach, a to za chudych ludźi!“

„Žónska je spróćna a chora“, rjekny stary wotročk. „Ja tež pomhać njemóžu. Ja sym tež spróćny. Ja wjace njemóžu. Hdy byštaj to porjadnaj hosćej byľoj! Ale pola někotrych hosći přisadziš husto hišće swoju dobrou slomu.“

Wotročkojo sej njewědžachu rady. Tuž stupich sam před durje.

„Mi je žel“, rjeknych tak přećelnje, kaž to dokonjach. „Mi je žel, ale nimam wjace městna. Tute poklate ludu-ličenje! Wój staj tež tohodla přišľoj?“

„Haj“, džěše muž, kotryž ćinješe na mnje zaćiś kaž tajki prawy džělaćer.

„Z kotreje swójby staj?“

„Z Dawidoweje.“

Pohladnych překwapjny na njeho. Swójba stareho profety běše kralowska swójba.

„A nimaće žanych druhich přiwuznych w měsće?“

Muž zložil woći na zemju. Pohladnych na žonu, wona seďže stulena na wosole. Što bě to do blědeho, ale rjaneho woblića! Mi běše, jako by ze spod přikrywa, kotrež měješe wona na ramjenjomaj, swětło wuchadźalo.

„Mi je žel“, rjeknych hišće raz, „ale nimam městna. Ani na dworje ani w komorkach.“

„Moja žona je chora“, rjekny muž pokornje.

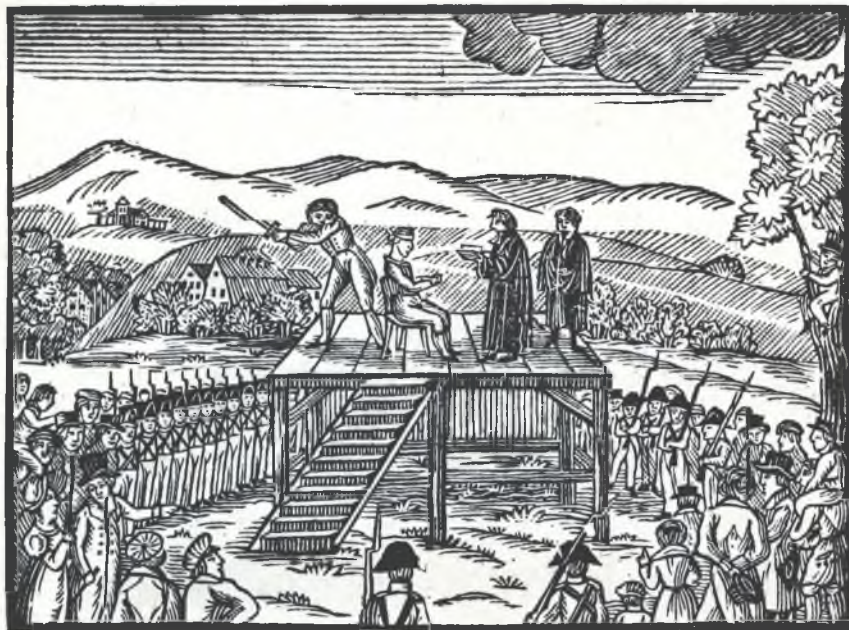
Ja pohladnych hišće raz na nju. Wona zložil woći.

„Hlejtaj“, rjeknych jimaj, „jelzo chcetaj samaj wostać a pod třěchu přenocować, dam wamaj radu. Na kromje hórki su někotre prózdnjeńcy, kotrež wužiwamy jako hródze. Hdyž ničo druge nimamy, móže, štož chce, tam přenocować. Njemějtaj mi za zło! A tak móžetaj sej swoje krošiki lutować.“

Muž a žona mjelćeštaj. Muž čehnješe wosola za hłowju. Blyść, kotryž wuchadźeše wot ćerpjaceho mjezwóča tamnje žónskeje, zhubi so w ćmě.

Ja wostach při durjach stejjo a sluchach na spróćne tupotanje wosola. Buch potuženy. Najradšo bych jeju wróć wotla. Ale hđze ha byštaj přenocować móhľoj. Ja wam wobkrućam, zo pod mojej třěchu wjace městna njebě. Při wšěm běše mi zrudno wokoło wutrobje. Zastupich zaso do domu. Tutón podawk počězowaše moju wutrobju kaž kamjeń.

Zeserbsčil hš

K intimnemu zblíženju bē Michalkowa nastork dała. Wobaj pripóznastaj, zo bēštaj wot swjatkow 1832 sem w mandželstwołamanju žiwaj byłoj.

Póstnicy 1833 bē Michalkowa džěčo porodžila — pječa mortwe —, kotrež bē Werner skradžu na Rakečanskim pohrjebnišču pochował. Wo porodže drje nichtó ničó zhonil njebē, samo Domaškec staršej nic, kaž to wuprajištaj.

Michalkowa bē w mandželstwołamanju znowa podjała. Staršimaj njebē to tón raz potajić móhla. W swojej nuzy, zo ju staršej z domu wu-

storčitaj, dokelž pak so z Wernerom tež njemóžeše zmandželić, přetož mandželstwo z Michalkom njebu džělene, wona Wenera naštyka, zo by Michalka zrumował.

Po Wernerowym wuprajenju bē to hižom w nalěcu 1834 planowała. Na jeho znapřečiwnjenje, zo je to tola mordarstwo a wulki hrěch, bē jemu wotmołwiła: To budže wšitko wodate, hdyž so pilnje modliš. Michalkowa drje přěješe, ale Werner wosta při tym, zo bē jemu Michalkowa zamordowanje jejneho mandželskeho prikazała.

Dokelž staršej Michalkowej wótrje

kowanje wšelakich duchow. Swjate zwěrjo bē jim mjedwiedz — a česčachu tež kamjenje, hdyž mjějachu wosebje džiwnu formu. Styki čłowjeka z duchownym swětom posrědkowachu mužojo, kotrymž rěkachu „noaide“, podobni tomu, štož je „medicinmann“ pola druhich pohanow.

Kontakty z bohami pytachu w ekstazach. Lapojo běchu tajcy mištrojo w pohanskej nabožinjě, zo mjějachu wulku nahladnosć pola svojich susodow. Spominajmy na film „Pěseň wo běłym sobu“. Lapska nabožina, kotruž bychmy džensa okultizm abo magiju mjenować móhli, je so hač do přítomnosće tu a tam zděržała.

Ziwa narodna kultura jewi so w rjanych wušiwanjach a we wšelakich domjacych džěłach.

W běhu dołhich stawiznow běchu Lapojo wot svojich susodow, z kotrymiž běchu žiwi w dobrych kontaktach, wjele duchownych kubłow dostali — tež křescansku wěru. Džens su wšitcy ewangelsko-lutherscy. Na spočatku wšak jich křescanska wěra njebē runje hłuboka, ale potom přińdže muž, kotryž měješe lapsku a šwedsku krej, duchowny Laestadius (1800–1861), čłowjek hłubokeje wěry, pietist, swěrný Lutherowej reformaciji. Jeho wliw sahaše hłuboko do žiwjenja lapskeho luda a traje hač do džensnišeho. Ludospytницы wšak njejsu Laestadiusěj derje zmysleni, přetož pod wliwom „laestadizma“ zhubichu so tak někotre ludowe na-

jeje mandželstwołamanje prorokowastaj, dóndže wona popołdnju 28. 1. 1835 (31. 1. bē potom džěčo porodžila) k swojej towaršce a tam svoju nuzu plakajo wuskorži. Na to džěše zaso dom a so z Wernerom wo planje dorěča.

Wokoło 8 hodž. wječor wza sej Werner sylny kij, wuńdže na to městno, hdžež měješe Michalk nimo přińc. Poł hodžiny dyrbješe čakać. Kaž so zda, bē Michalk hnydom wot přenjeho wrjesnjenja mortwy. Werner pak tola hišće dwójce abo trójce jemu na hłowu dyri.

Potom dóndže změrom dom a so do loža lehny.

Na prašenje, kajke mysle jeho zaběrachu, hdyž bē do njeskutka na na swój wopor čakał, wón měnješe: nic sobuželnosć, nic hida tež nic mysl na zmandželenje z Michalkowej, ale jenož, kak so jemu njeskutk poradži.

Werner bu k smjercí přez mjěc zasudzeny a budže 28. januara, runje lěto po jeho mordarstwje wotprawjeny. Michalkowa bu zasudžena na 10 lět čězkeho jastwa.

Dodawk redaktora:

Džensa by sudnistwo Michalkec mandželstwo džěłilo.

Džensa by „antibaby-pille“ Michalkowu škitala před podječom njemandželskeho džěšća.

Džensa njebyštaj Domaškec staršej „njeporadženu“ džowku z domu wustorčiloj.

Džensa so tole zlostnistwo njeby stalo.

Džensa so stawaja na zemi zlostnistwa — nic mjenje zle a najskerje we wjele wjetšej ličbje.

W.

Male narody

Lapoj

Snadž so wy starši dopominaće na film „Lajla, džowka sewjera“, abo na krasny nowiši film „Pěseň wo běłym sobu (Rentier)“. Abo sće čitali knihu dra. Axela Munthe „San Michele“, hdžež w jednym stawje wopisuje swoje pučowanje přez Lapsku (Lappland), kak tam powěda wo potajnym nócnym widženju. Abo snano sće pilni čitarjo knihow fararja O. Schwede a znajeće jeho knize „Lappländisches Tagebuch“ a „Der Lappenprophet L. L. Laestadius“. We wšem tym zetkawamy so z Lapami, spodžiwanja hódny narodom plahowarjow sobow, hońtwjerjow, kotryž ma džens na 30 000 dušow a bydli w sewjeru Finskeje, Norwěskeje a Šwedskeje — w Norwěskeje na 10 000 dušow.

Wšo, štož z Lapami zwisuje, je potajne. Byrnjež so w učeni mužojo prócowali wotmołwy namakač, je tola hišće wjele wotewrjenych prašenjow. Potajna je hižom jich wosebita čělna postawa. Hdy su wotkel přišli?

Kraj Lapow bē něhdy wo wjele wjetši, kaž to poznawamy z mjenow wsow a městow. Kaž to pola tajkich narodow je, mjějachu tež Lapojo swoje samsne systemy ludowych prawow, kotrež ani tak prawje dorozumić njemóžemy.

Lapoj widžachu w přirodže skut-

ložki, kotrež nětka jako hrěšne plačachu. Za to pak zaklinčachu tak někotre zynki w duši lapskeho luda, kotrež dotal mjelčachu. Předewšěm da Laestadius lajkam w cyrkwi naddawki. Woni su misionarjow, nawjedujuja domjacne pobožne zhromadžizny a maja na starosći kóždu dušu. Typiske za jich Bože služby je, zo so tam hrěchi zjawnje wuznawaja. Přitomni hrěšnika wobjimuju, jeho koša a w mjenje Chrystusa jemu jeho hrěchi wodawaja. W lapskej rěči je wobšěrna cyrkwinska literatura, byrnjež njejsu žane samostatne lapske wosady z jenož lapskej rěču, ale wšudžom su změšane pak šwedsko-lapske pak norwěsko-lapske abo finsko-lapske. Někotři duchowni wšak rozumja lapsku rěč a hdys a hdys tež w njej předuja abo tež druho duchownsku službu w njej wukonjeja.

Pod Laestadiusowym wliwom je so w žiwjenju něštožkuli změnilo.

Wopilstwo, kotrež bě prjedy takrjec narodna chorosć, je z wulkeho džela přewinjene.

Lapoyo maja wězo swoje samsne problemy. Na tři staty su rozdželeni. Kóždy z nich rěči nimo swojeje maćeršćiny pak šwedsku pak finsku abo norwegsku rěč. Finojo su Lapam sylna konkurencja, dokelž za wiko- wanje a za turizm wužiwa ja motiwy lapskeho narodneho wumělstwa. Ličba tych Lapow přibywa, kotřiž džělaja w fabrikach a su po měščanskim wašnju žiwi a stajnje mjenje je tych, kotřiž ze swojimi stadlami sobow puču ja.

Lapske domjacnosće su hustodosć runje kaž naše — z telewiziju, chlódžakom, awtom a z knihownju wuhotowane. Tež tam so jewi, runje kaž pola Serbow, asimilacija, zo Lapoyo swój narodny charakter zhubja a sej přiswojeja rěč a wašnje swojeho wjetšeho susoda. Byrnjež je tam tež tajkich, kotřiž lubuja lapsku rěč a kulturu. Wědomi Lapoyo prócuja so, zo bychy swój narod a rěč tež w našim času techniki wuchowali.

Šulske knihi w lapskej rěči su wudate. W šulach so lapšćina wuči. Za wučomcow je tam wosebita lapska šula. Na uniwersiće je profesura za lapšćinu. Tež nowe spěwarske w lapskej rěči su přihotowane. Lapoyo a jich přećeljo su zjednoćeni do zwjazka. Lapoyo maja tež swoju nowočasnú literaturu.

Na kóncu podamy započatk Wótčenaša w rěči, kotraž ma hać dotaj swoje rjane kuzlo a nas wabi, zo bychmy so bliže zeznali z ludom w pońocy, kotryž je po dołhich pučach pytanja namakał swoju zbóžnosć w Chrystusu, kotryž je kónc stareho a započatk noweho žiwjenja. Biskopej Stig Hellstenej so džakujemy, zo je jon nam pošla, kaž tež wšelki material, knihi, fotografije a tež postilu w lapskej rěči.

Ahttje miia,
kuhti läh almen;
Ailestuvvis tu namma;
pahtis tu riihka;
sjaddis tu sitot, ...

jn

Ž wosadow

Bukecy. K drohim njeboćičkim našeje wosady w zašlym léce słuša tež naš dołholětny cyrkwjenc Alfred Kejžor. Wón měješe wšelake funk-

cije w našej wosadze, při kotrejž běše pońje přistajeny, wón bě zamotwity za kóžde džělo w cyrkwi, we wosadnym domje a na pohrjebniščach. Hižo prjedy, hač je pola nas oficielnje w léce 1961 započal, je wón, kaž hižom jeho nan, na kemšach skutkował jako chěbětar. Ze swojeje cyrkwju a wosadu bě wón zrosćený a je nam na njesebične wašnje přez wšu měru dobru službu wopokazał. Wón běše tež wědomý Serb a njeje na žanym cyrkwinskim ani kublan- skim dnju pobrahował, haj, wón je nam tež při tajkich składnosćach někotru diakonsku službu sćinił. Kóždy měješe jeho rady jeho přećelneho a měrneho wašnja dla. Bohužel schori

wón w spočatku tutoho léta. Najprjedy hišće činješe, štož w jeho mocy steješe. Ale bórže bu jemu wšo přewjele, wosebje dokelž dyr- bješe kóždy džěń trójce na wěžu a njedzělu druhdy hišće husćišo, do- kelž elektriska připrawa za zwonje- nje njebě w porjadku. Tuto džělo dyrbjachmy jemu potom spuścić. Jeho chorosć so pohórši. 1. meje dyr- bješe so podač do chorownje. Tam přebywaše tři měsacy. W spočatku awgusta steješe před pušćenjom z chorownje, a to jako inwalid, dokelž njebě wjace strowosć zaso namakał. Ale prjed hač so to sta, wotwoła jeho Bóh Knjez nahle a njenadžicy z časnosće do wěčnosće. Wón bě hakle 64 lét stary. Nam je žel wo njeho, a my so jemu wutrobnje džakujemy za wšitko, štož nam běše a je nam činił. „Prawych wopomnjenje wostanje w žohnowanju.“ (Přišlowa 10, 7).

Jara wutrobnje so džakujemy za bohate dary. Bjez nich njemóže „Pomhaj Bóh“ wobstać.

E. B. w H. 20,— hr; P. K. w L. 20,— hr; f. w Ch. 30,— hr; Z. w B. 25,— hr; Ch. W. w Š. 20,— hr; Š. w R. 100,— hr; C. w Zhr. 100,— hr; A. G. w Ch. 200,— hr; Š. w h. 50,— hr; B. Š. w K. 50,— hr; R. a W. we W. 200,— hr; M. F. w B. 30,— hr; H. P. w Š. 50,— hr; J. Z. w H. B. 300,— hr; J. F. we W. 50,— hr; L. U. we L. 20,— hr; J. W. w Mn. 40,— hr; A. M. we W. P. 50,— hr; A. G. w Ch. 100,— hr; nje- znaty přepokazał 100,— hr; R. we W. 60,— hr;

dary redaktorej do ruki 130,— hr;

To je horliwa pobožna a narodna lubosć!

My so nadžijamy, zo Waša woporni- wosć tež w nowym léce 1975 nje- woslabnje.

Konto Serbskeje superintendentury:
4962 — 31 — 680 134

Na tole čisło přepokazujće swoje dary, abonentne pjenjezy a kolekty.

Wo to prosy Waš Wam džakowny redaktor.

Hnada budź z wami a měr wot Boha našeho Wótca a Knjeza Jězom Chrysta

Huska. Njedzělu, 20. oktobra 1974, na swojeje kermuš, swjećeše Husčanska wosada 100lětny jubilej swojeho Božeho domu.

Za čas fararja Jaekela, kotryž so 4. 11. 1814 w Budyšinje narodži a 1. 3. 1871 za fararja do Huski přinđže, bu stara, drjewjana dodžeržena, ale drje rjana cyrkej zwottorhana a něčičiša nowa natwarjena. Na 100lětnym Božim domje běchu w zańdženych lětdžesatkach wšelke wuporjedjenja nuzne. Rjane zwonkowne a znutřkowne wobnowjenje cyrkwje bě hač do jubileja nimale dokonjane. My wšitycy so z Husčanskej wosadu wjeselimy, zo je so wšo tak derje pora- džilo. Wosadni su léta dołho swěru woprowali a su zbožowni, zo nětk Boží dom w nowym blyšču kemšer- jow wabi.

W zwisku z jubilejom je Serbski superintendent přednošował a pisane wobrazy wšelkich Božich domow, we wšelakich krajach, wšelkich wěrywu- znaćow, we wšelkich časach natwa- rjenych pokazal.

Tole čisło plaći 0,50 hr.

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Ser- bow. — Wuchadza jonkroć za měsac z li- cencu č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. — Rja- duje Konwent serbskich ewangelskich du- chownych. — Hłowny zamołwity redaktor: superintendent Gerhard Wirth-Njeswa- čidski. — Ludowe nakładnistwo Domo- wina, Budyšin. — Čisć: Nowa Doba, čisćer- nja Domowiny (III-4-9-2349).